

De weg van Pieter Hakvoort en Andries Pasterkamp in vogelvlucht

Familiereis Hakvoort / Pasterkamp naar Neuengamme - Mei 2012

PIETER HAKVOORT

* 1 mei 1886 te URK
† 22 december 1944 te
NEUENGAMME

Herbegraven op
Oude Kerkhof te Urk
op 29 oktober 1953

Niet teruggekeerd
na de oorlog

ANDRIES PASTERKAMP

* 1 december 1924 te URK
† 3 mei 1945 te
Lübecker Bocht/NEUSTADT

Stichting Urk in Oorlogstijd doet onderzoek naar Pieter Hakvoort en Andries Pasterkamp

Pieter Brands en Robert Hofman van de Stichting Urk in Oorlogstijd hebben de afgelopen jaren uitvoerig onderzoek gedaan naar het verhaal van Pieter Hakvoort en Andries Pasterkamp tegen de achtergrond van de Tweede Wereldoorlog. De geschiedenis van deze twee Urker mannen loopt in het laatste half jaar van hun leven ongeveer gelijk op. Begin mei 2011 verscheen hierover een indrukwekkend artikel in het Urkerland - onder redactie van Lilian Brouwer: *Woensdag 4 mei Dodenherdenking. Eén ding voor ogen: Vrijheid*. Een aantal citaten hieruit:

“Pieter Hakvoort was getrouwd met Aaltje Loosman. Ze kregen vijf kinderen: Klaas, Jan, Jannetje, Andries (de Fluks) en Lummetje. In de oorlog stierf niet alleen vader Pieter, maar ook zoon Jan. Hij kwam om het leven bij het tragische schietincident op Bevrijdingsdag, vlakbij de Bethelkerk. Pieter Hakvoort werd door anderen getypeerd als een rustige en hardwerkende scheepstimmerman. Hij had altijd een pet op en het werkgoed aan. De deur van hun huis op wijk 1-20 stond open voor gasten, het was een zoete inval. [...] De familie stond erom bekend dat ze goed deden voor anderen.

“Pieter zat bij het georganiseerde verzet, was aangesloten bij de Landelijke Ondergrondse en had een radio. Ook zijn zonen Klaas en Jan en aanstaande schoonzoon Andries Pasterkamp, de verkering van Lummetje, zaten in het verzet.”

“In de nacht van zondag 28 op maandag 29 mei 1944 werden op de straten leuzen geschilderd met kreten als ‘Oranje boven!’, Leve de Koningin [...] Dit was voor een Urker NSB’er – die van een verrader namen had gekregen – aanleiding om Duitse soldaten naar het huis van Pieter Hakvoort te leiden. De verrader vermoedde dat de Fluks en zijn vriend Andries Pasterkamp verantwoordelijk was, met misschien nog een paar meisjes. Daarna gingen ze naar het huis van Andries Pasterkamp. Hij werd gearresteerd. In de tussentijd was de Fluks gewaarschuwd en naar een schuilplaats buiten Urk gevlucht. De Duitsers kwamen ‘s avonds terug en arresteerden Pieter.”

Toelichting foto's: Wijk 1-20, Urk - Pieter en Aaltje Hakvoort samen met Amerikaanse vliegenier en onderduiker Peter Miskinis (foto genomen tussen 8 april en 29 mei 1945). Bron fotomateriaal: archieven families Hakvoort en Pasterkamp.

Waarom naar Neuengamme?

Ik word stil als ik de verhalen hoor over Pieter Hakvoort en Andries Pasterkamp en ik besef dat hun leven en sterven bij nazaten en familieleden sporen heeft nagelaten.

Mijn grootvader naar wie ik genoemd ben – Hendrik Jan Zuidhof – heeft van half maart tot eind april 1945 gevangen gezeten in Kamp Neuengamme. Bij de ontruiming van het kamp is hij ook weggevoerd naar Neustadt. Tijdens het catastrofale bombardement op de schepen in de Oostzee zat hij op een schip dat in de haven van Neustadt was blijven liggen en daardoor heeft hij het overleefd.

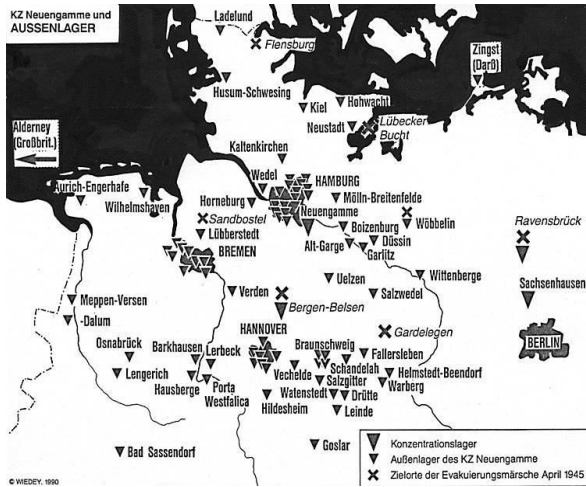
Het Kamp Neuengamme is lange tijd in de schaduw van vele andere kampen gebleven. Voor verreweg de meeste Nederlanders was het een onbekende naam. Terwijl naar dit concentratiekamp toch het grootste aantal niet-joodse Nederlanders is weggevoerd: bijna 7.000 mensen, waarvan maar 10% is terug gekeerd. En met 80 buitenkampen was Neuengamme het grootste concentratiekamp in Noord-Duitsland. Een belangrijke oorzaak van de decennialange onbekendheid is het feit dat er geen schokkende beelden zijn van de bevrijding van uitgemergelde kampbewoners. Het geallieerde leger trof een leeg en opgeruimd kamp aan, alle gruwelijke sporen waren grotendeels uitgewist. De gevangenen waren weggevoerd naar de Lübecker Bocht aan de Oostzee. En na de oorlog heeft de Duitse overheid een deel van het kamp ingericht als strafgevangenis. In de jaren zestig is er wel een monument voor de slachtoffers gekomen. Maar het kamp als zodanig bleef gesloten, vanwege de herbestemming. Begin deze eeuw is de strafgevangenis afgebroken en nu is het hele terrein een oorlogsmonument met herstelde/ herbouwde kampelementen of contouren daarvan en permanente exposities.

In zekere zin spreekt het kamp als oorlogsmonument voor zich. Toch zijn de persoonlijke verhalen van de mensen die daar onder onrecht en kwaad geleden hebben en omgekomen zijn (en die inmiddels verteld worden door hun nazaten in opeenvolgende generaties) een onmisbare aanvulling. Gedenkplaatsen als Neuengamme zijn een forum voor zulke levensverhalen. Het is belangrijk dat ze doorverteld worden om zeker vier, vijf redenen. Allereerst uit respect voor de slachtoffers. Het delen van verhalen kan behulpzaam zijn bij het schrijven, herschrijven, ordenen, aanvaarden van ons eigen levensverhaal. De verhalen dringen ons tot bezinning op de diepste levensvragen. Ook maken ze ons alert voor sluimerend bedreigingen van de rechtsstaat. En tenslotte leren ze ons dat een leven in vrede, vrijheid en gerechtigheid van onschatbare waarde is.

Kortom: gedenkplaatsen en bijbehorende verhalen mogen niet vervagen en uitgewist worden. Overtuigd van het belang, breng ik een reis naar Neuengamme dan ook serieus onder uw aandacht.

Ds. Henk Zuidhof

“Op 7 juni 1944 werden Pieter en Andries binnengebracht in het Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort. De reden van arrestatie was ‘Politische Verfehlung’ (vrij vertaald: politieke dwaling). Na binnenkomst werd Pieter geregistreerd als gevangene 13901. Andries kreeg nummer 13900. Ze bleven dus bij elkaar.”

Neuengamme en buitenkampen - Schuyf 2007

In de buitenkampen waar antitankgrachten gegraven moesten worden, waren de omstandigheden extreem slecht. Naarmate het weer slechter werd, vielen steeds meer mensen uit. [...] Pieter Hakvoort overleed op 22 december 1944, waarschijnlijk aan dysenterie.”

“Hoewel Andries Pasterkamp de verschrikkingen van het kamp overleefde, haalde ook hij de bevrijding niet. [...] Andries kwam eerst terecht op een gevorderd Duits passagiersschip met de naam Cap Arcona, daarna op de Athen en vervolgens weer op de Cap Arcona. [...] Tijdens een grootscheeps offensief op 3 mei 1945 bombardeerden de geallieerden oorlogsschepen voor de kust van Neustadt. Onwetend van de gevangenen, torpedeerden zij hierbij de Cap Arcona en de Tilbeck tot een brandende vuurzee. Zevenduizend gevangenen kwamen om bij een van de grootste scheepsrampen ooit. Andries werd nooit teruggevonden.”

**Voor meer informatie zie ook de website van Urk in Oorlogstijd:
Het verhaal van Andries Pasterkamp, geschreven door
Robert Hofman**

www.urkinoorlogstijd.nl/het-verhaal-van/-andries-pasterkamp

“Samen met honderden andere politieke gevangenen en de 659 gevangenen van de Puttense razzia waren Pieter Hakvoort en Andries Pasterkamp op de morgen van 11 oktober 1944 afgeroepen. [...] Na een driedaagse treinreis, zonder enige verzorging, kwamen zij in de nacht van 14 oktober in Konzentrationslager Neuengamme in Hamburg aan’.”

“Bij binnenkomst in Neuengamme werd Pieter geregistreerd als Häftling 57003. Andries kreeg nummer 57002. Ook hier waren ze nog bij elkaar. Neuengamme was een soort moederkamp, een kamp dus waaruit de gevangenen naar andere plaatsen werden gedirigeerd. In Neuengamme moest gewerkt worden, hard gewerkt, dag in dag uit. Het credo van het kamp was ‘Vernietiging door arbeid’. De overgrote meerderheid van de Nederlandse gevangenen in Neuengamme had een verzetsachtergrond.”

“Pieter werd vervolgens tewerkgesteld in Aussenkommando Meppen-Versen, net over de Nederlandse grens, een buitenkommando van Neuengamme. Volgens een oproep van het Rode Kruis uit 1948 zou Andries vanuit het hoofdkamp naar Husum zijn getransporteerd. Daarna weer terug naar Neuengamme en van daaruit naar Meppen. Vermoedelijk was Andries dus bij Pieter in die tijd.

Pieter Hakvoort schreef in de zomer van 1944 een brief aan zijn familie vanuit doorgangskamp Amersfoort (zich nog onbewust van zijn lotsbestemming enkele maanden later in Kamp Neuengamme):

“Lieve vrouw en kinderen. Ik kan u door deze melden dat ik mij nog in goede gezondheid mag verheugen. Ik schiet nergens tekort, dan tabak. Ik ben de meeste dagen behulpzaam in de keuken, dan komt men niet om. De gedachte dat wij spoedig vrij zullen zijn wil er niet bij mij in, wij worden ook niet verhoord. Het einde van de oorlog zal ons verlossing moeten brengen. Wij houden er even zo goed het hoofd bij, en houd steeds goeden moed. Ik heb helemaal geen last van heimwee, maar ik zoo af en toe eens begeerte om in jullie midden te zijn. Pieter en Hendrik eens te zien, enz. Als ge mij nu weer een brief schrijft moogt ge wel een lange brief schrijven of Miena of Griet doen er een briefje bij. Doe ... (stukje onleesbaar, Pieter Brands) de groeten van mij. Ik ben zeer blij dat Pieter weer met zijn kameraatjes mag spelen en omgaan. Hoe gaat het met Hendrik, groeit die flink, begint hij al te praten en te lopen? Doe mijn broer L. en gezin (Lub, PB) de groeten van mij en verdere familie. Ik maak mij hier veel vrienden, dat als de oorlog over is dan krijgen we nog wel eens visite. Nu lieve vrouw een dikke zoen van je man, dag kinderen, dag Pieter, dag Hendrik. Klaas let goed op de motorboot, dat er niet mee gevaren wordt.”

Brief Pieter Hakvoort - juli 1944 - archief Familie Hakvoort

De Oprechte Urker - 29 juni 1945